

O DOJRZAŁOŚCI SZKOLNEJ

SŁÓW KILKA

Udany start szkolny jest bardzo istotny dla całej kariery szkolnej dziecka. Aby dziecko mogło rozpocząć naukę i sprostać wymaganiom szkolnym powinno osiągnąć tzw. **DOJRZAŁOŚĆ SZKOLNĄ**.

Dojrzałość obejmuje:

- rozwój fizyczny, ruchowy
- rozwój psychiczny: emocjonalny, społeczny i umysłowy
- poziom opanowania umiejętności i wiadomości przygotowujących dziecko do podjęcia nauki czytania, pisania i liczenia.

dziecięcego, psychologa, ortodontę

1. **ROZWÓJ FIZYCZNY**

W szkole ważna jest wytrwałość, odporność na choroby, prawidłowy wzrok, słuch, sprawność ruchowa i manualna. Dobry stan zdrowia, dobry stan fizyczny (waga, wzrost, postawa ciała), pozwoli dziecku znieść trudy kilkugodzinnej pracy. Do określenia dojrzałości fizycznej możemy wykorzystać diagnozy cząstkowe sformułowane przez specjalistów z zakresu medycyny np. pediatrę, neurologa, psychiatrę

2. **ROZWÓJ UMYŚLOWY**

Właściwy poziom poznawczy i percepcyjny, pozwoli dziecku wykonywać proste i złożone operacje umysłowe. Ważne są tu zdolności myślenia logicznego - rozumienia, kojarzenia i wnioskowania, pamięci oraz odbioru informacji – ich analizy i syntezy poprzez zmysły zwłaszcza wzrok i słuch. Przy omawianiu dojrzałości szkolnej nie możemy pominąć rozwoju uwagi, dzięki której możemy efektywnie się uczyć. Zależy nam na rozwinięciu i prawidłowym funkcjonowaniu uwagi dowolnej. Rozróżniamy:

- **UWAGĘ MIMOWOLNĄ** zależną od bodźców z otoczenia, które na nas działają. Chodzi o to, że naszą uwagę przykuwa najsilniejszy bodziec. Przeważa do 10 r. ż. , potem powinna mniej znaczyć. Oglądanie TV i komputera zaburza i utrudnia proces kształtowania się uwagi dowolnej – migające obrazy tylko przyciągają uwagę mimowolną
- **UWAGĘ DOWOLNĄ** – my z własnej woli decydujemy na jakie sytuacje, czynności kierujemy uwagę, szczególnie ważne w trakcie nauki szkolnej. Czas skupiania uwagi – 5 – 6 latka: 40 minut na zabawie; 20 minut na zajęciach.

Specjalistyczne badania określające poziom rozwoju funkcji intelektualnych przeprowadza psycholog. Ocenę umiejętności i wiadomości życiowych dokonuje pedagog lub nauczyciel.

3. **ROZWÓJ RUCHOWY**

Taki jego poziom, by gwarantował samodzielność w zakresie poruszania się i samoobsługi (ubierania się, zapinania guzików, zawiązywania sznurowadeł) oraz dobrą sprawność manualną (sprawność rąk) – która pozwala opanować pisanie oraz

posługiwanie się nożyczkami lub innymi narzędziami.

Zakłócenia w tym obszarze to:

- **NIEZRĘCZNOŚĆ RUCHOWA CAŁEGO CIAŁA**
Dzieci niechętnie podejmują i uczestniczą w zabawach ruchowych co powoduje niesprawność ruchów i wzmożoną męczliwość
- **NIEZRĘCZNOŚĆ MANUALNA**
Dzieci piszą wolno. Wskutek zaburzeń sprawności obu rąk w zakresie percepcji i tempa ruchów obniżona zostaje sprawność grafomotoryczna. Pismo jest brzydkie i niekształtne, niemieszczące się w liniaturze. Rysunki są ubogie w formie i treści. Natomiast zaburzenia szybkości ruchów dłoni lub palców powodują trudności w majsterkowaniu, wycinaniu, szyciu, lub zapinaniu guzików.
- **LATERALIZACJA** – dominacja czynności ruchowych jednej ze stron ciała (oko, ręka, noga). Za nieprawidłową przyjmuje się **nieustaloną lateralizację** jeśli występuje po 6 – 7 roku życia – jest to brak dominacji strony ciała wyraża się jako **oburęczność, obuuczność**. Ta postać jest charakterystyczna dla wczesnego okresu rozwoju ruchowego (niemowlęstwo, poniemowlęstwo, wiek przedszkolny). Ustalenie

dominacji powinno nastąpić wtedy kiedy dziecko podejmuje naukę pisania. Wyróżniamy również:

- **Lewooczość przy praworęczności** tzw. lateralizacja skrzyżowana (niejednorodna) – występuje u ok. 30 % osób, zatem nie może być traktowana jako nieprawidłowa. Jej następstwem jest zaburzenie koordynacji wzrokowo – ruchowej.
- **Leworęczność** – powoduje głównie trudności w technice pisania (może utrzymywać się pismo lustrzane)
- **Obuoczość** – trudności związane ze zmianą roli wiodącego oka. Efektem dominacji raz jednego raz drugiego oka jest przeskakiwanie liter przy czytaniu.

4. **ROZWÓJ SPOŁECZNO – EMOCJONALNY**

Dojrzałość tej sfery powinna przejawiać się w zaradności i samodzielności w różnych sytuacjach, zachowaniu spokoju, umiejętności podporządkowaniu się poleceniom nauczyciela (nakazom i zakazom), bezkonfliktowych kontaktach z rówieśnikami i dorosłymi, doprowadzaniu rozpoczętych czynności do końca. Wszystko to sprzyja wyrobieniu wytrwałości w dążeniu do celu i systematyczności.

Bardzo istotne są też **kontakty społeczne**, a co za tym idzie umiejętność komunikowania się. 6 – latek powinien: mówić poprawnie pod względem gramatycznym i artykulacyjnym, mieć bogaty zasób słów i pojęć, swobodne wypowiadanie się, opowiadać o swoich przeżyciach.

Poza obserwacją własną nauczyciela w zakresie oceny dojrzałości sfery emocjonalno – społecznej (zwłaszcza w przypadku wyraźnych zaburzeń) należy skorzystać z konsultacji specjalistów poradni psychologiczno – pedagogicznych oraz poradni zdrowia psychicznego dla dzieci i młodzieży.

Dodatkowo wyróżnić możemy:

5. **DOJRZAŁOŚĆ DO NAUKI CZYTANIA I PISANIA**

Dziecko dokonuje analizy oraz syntezy wzrokowej i słuchowej niezbędnej do różnicowania kształtów i dźwięków oraz ich rozpoznawania, porównywania i odtwarzania. Rozumie znaczenie wyrazów jako graficznych odpowiedników słów.

Posiada orientację przestrzenną, co umożliwia rozpoznawanie i odtwarzanie kierunków i położenia

form graficznych. Ma pamięć ruchową, czyli umiejętność przetwarzania obrazu graficznego na obraz ruchu. Świadomie również kieruje swoimi ruchami dzięki umiejętności kontrolowania wzrokiem własnych ruchów. Istotnym w nauce czytania i pisania jest zatem rozwój i funkcjonowanie:

PERCEPCJI WZROKOWEJ - jej zaburzenia utrudniają myślenie konkretno – obrazkowe i orientację kierunkowo – przestrzenną. Powodują spowolnienie tempa czytania. W starszych klasach mogą powodować trudności w geografii, geometrii i językach obcych. Jej prawidłowe funkcjonowanie jest związane nie tylko z dobrym wzrokiem – wady wzroku utrudniają naukę w szkole, ale także sprawnym analizatorem wzrokowym – ośrodkiem w korze mózgowej odpowiedzialnym za analizę i syntezę informacji odbieranych w formie bodźców wizualnych.

PERCEPCJI SŁUCHOWEJ - uwarunkowana nie tylko dobrym słuchem fizjologicznym, ale przede wszystkim właściwą pracą ośrodka w mózgu tzw. analizatorem słuchowym. Odpowiedzialna za słuchowy odbiór mowy. Zaburzenia utrudniają rozwój słowno – pojęciowy, dzieci posiadają uboższy zasób pojęć, słabiej się wypowiadają i rozumieją wypowiedzi słowne, mają kłopoty z powtarzaniem słów i zdań. Osłabiona jest pamięć słuchowa, dzieci wolniej uczą się tabliczki mnożenia, gorzej zapamiętują wiersze lub nowe partie materiału, mają trudności w nauce języków obcych. Zakłóceniom percepcji słuchowej mogą towarzyszyć **wady wymowy**, gdyż dziecko nie poprawia artykulacji pod kontrolą słuchu, mówi niewyraźnie.

Do określenia dojrzałości w tym obszarze poza obserwacją nauczyciela wskazana może być konsultacja logopedyczna lub ze specjalistą z zakresu terapii pedagogicznej.

6. **DZIECKO DOJRZAŁE DO NAUKI MATEMATYKI**

rozumie i umie praktycznie określić stosunki przestrzenne, czasowe i ilościowe. Potrafi sklasyfikować przedmioty według przeznaczenia, wielkości, kształtu i koloru. Umie dokonywać na konkretnych dodawania i odejmowania w zakresie 10. Diagnozę dojrzałości stawia nauczyciel lub pedagog.

O powodzeniu szkolnym decyduje wiele czynników. W osiągnięciu dojrzałości do podjęcia nauki w szkole pomaga edukacja przedszkolna oraz działania rodziców. Dom rodzinny jest pierwszym i najważniejszym środowiskiem, w którym dziecko się rozwija. Warunki życia, sposób wychowania, zdrowie, poczucie bezpieczeństwa, atmosfera panująca w domu stymulują rozwój psychofizyczny dziecka. Ważna jest równowaga (harmonia)

między wskazanymi poziomami rozwoju, a wymaganiami szkolnymi. Nie wszystkie dzieci jednak rozwijają się jednakowo. Każde ma swoje indywidualne tempo i dynamikę rozwoju. W rzeczywistości istnieją większe lub mniejsze różnice między poszczególnymi sferami, ale zdecydowana większość dzieci jest w stanie przystosować się do warunków szkolnych. Gorzej, gdy braki dotyczą wszystkich lub większości sfer. Wtedy nie można mówić o dojrzałości i gotowości dziecka do podjęcia nauki, należy jak najszybciej udać się do specjalisty po pomoc – lekarz, psycholog, pedagog, logopeda, nauczyciel.

mgr Arleta Stankowska
psycholog